

Lapin aluehallintovirasto
LAAVI/1058/2021

SELVITYS ALUEHALLINTOVIRASTOLLE LASTENSUOJELUN MÄÄRÄAJOISSA TAPAHTUNEISIIN YLITYKSIIN

Selvityspyyntö

Lapin aluehallintovirastosta on tullut Ranuan kuntaan 5.8.2021 päivätty selvityspyyntö liittyen lastensuojelun määräaikojen ylityksiin ajalla 1.10.2020-31.3.2021. Selvityspyynnön mukaan lastensuojelun palvelutarpeen arvioinnin aloittamisen määräaika on ylittynyt seitsemässä (15,2 %) asiassa ja palvelutarpeen arvioinnin valmistumisen määräaika on ylittynyt seitsemässä (58,3 %) asiassa. Aluehallintovirasto harkitsee ryhtymistä toimenpiteisiin, mutta ennen päätöksen tekemistä pyytää Ranuan hyvinvointilautakunnalta selvitystä tapahtuneista ylityksistä sekä niistä toimenpiteistä, joihin kunta on ryhtynyt voidakseen noudattaa lastensuojelulaissa säännellyjä määräaikoja. Selvityksessä tulee pyynnön mukaan ilmetä, miten kunta on omavalvontasuunnitelmassa huomionnut lastensuojelun käsittelyaikojen lakisääteisyys ja miten omavalvontasuunnitelma on toteutunut näiltä osin. Liitteeksi pyydetään laittamaan kunnan lastensuojelua koskeva omavalvontasuunnitelma ja asianhallintajärjestelmästä saatavat tiedot käsittelyajoista sekä kunnan harkinnan mukaan muita asiaa mahdollisesti selventäviä liitteitä. Selvitys pyydetään toimittamaan Lapin aluehallintovirastoon viimeistään 30.9.2021.

Tapahtuneet ylitykset ja niihin johtaneet serrat:

Lastensuojelun palvelutarpeen arvioiden aloittamisen sekä palvelutarpeen arvioiden valmistumisen määräajoissa on tapahtunut selvityspyynnössä esitetynä aikana ylityksiä (liite 1). Vuosina 2018-2020 sosiaalityö kunnassamme kuormittui pitkään jatkuneen ja merkittävän henkilöstövajeen vuoksi. Olemme tehneet asiasta aiemmin kaksi selvitystä aluehallintovirastolle. Vuosina 2018-2019 perusturvajohtajaa sijaistaneen sosiaalityöntekijän virka saatiin täytettyä vain osalle virkavapausaikaa. Vuonna 2019 kuntaan perustettiin 4. vakiituinen sosiaalityöntekijän virka kuormittuneen työtilanteen vuoksi. Tätäkään virkaa ei kuitenkaan saatu täytettyä jatkuvasta hausta huolimatta ja myöhemmin virka muutettiin sosiaaliohjaajan viraksi. Sosiaaliohjaajan virka saatiin täytettyä, mutta siinäkin on ollut vaihtuvuutta. Tuona aikana lastensuojelu, kuten muukin sosiaalityö ruuhkautui sillä tavalla, että vaikutukset ovat näkyneet työssä edelleen.

Samaan aikaan lastensuojeluilmoitusten määrä on kasvanut vuosi vuodelta ja lastensuojelun asiakastapaukset ovat hyvin usein entistä vaikeampia ja enemmän työaikaa vaativia. Koronapandemian vaikutukset sekä sosiaalityöntekijöiden työskentelymahdollisuuksiin, että perheiden hyvinvoinnin heikkenemiseen on näkynyt sosiaalityössä lisääntyneenä kuormituksena vuosina 2020 ja 2021. Ranuan sosiaalitoimistossa on pieni henkilöstö, joten esimerkiksi joidenkin asiakasperheiden vaikeutunut tilanne voi vaikuttaa huomattavastikin sosiaalityöntekijöiden ja sosiaaliohjaajan työmäärään ja työajan riittävyyteen. Yhden työntekijän kuormittunut tilanne vaikuttaa puolestaan toisten työntekijöiden tilanteisiin. Pienessä henkilöstössä niin kutsuttu ”särkymävara” äkillisissä tilanteissa on pieni. Asiakastapausten vaikeutumisen lisäksi äkillisiä kuormitustekijöitä voi olla esimerkiksi yhden työntekijän odottamaton pidempi poissaolo.

Selvityksen alaisena ajankohtana kaikki sosiaalityöntekijöiden ja sosiaaliohjaajan virat ovat olleet täytettyinä. Sosiaalityöntekijöitä on kolme ja sosiaaliohjaajia yksi. Lisäksi perusturva-johtajalle kuuluu johtavan sosiaalityöntekijän tehtävät. Hän on myös toiminut sosiaalityöntekijänä joissakin yksittäisissä asiakastapauksissa ja palvelutarpeen arvioinneissa. Ranualla sosiaalityöntekijät tekevät yhdennettyä sosiaalityötä, joten sosiaaliohjaajan resurssilla on merkitystä sosiaalityöntekijöiden työmäärään ja näin ollen lastensuojelun resurssien riittävyyteen. Sosiaalityön tekeminen yhdennetysti on pienessä kunnassa välttämätöntä, muun muassa jääviyskysymysten takia.

Vaikka virat pääsääntöisesti ovat seuranta-aikana olleet täytettyinä, työntekijöiden vaihtuvuus on kuitenkin ollut runsasta. Lisäksi virkavapaiden aikaisiin sijaisuuksiin ei ole saatu kelpoisuusehdot (laki sosiaalihuollon ammattihenkilöistä 817/2015, 7§) täyttäviä sosiaalityöntekijöitä, vaan niihin on jouduttu palkkaamaan sijaispätevyyden omaavia sosiaalityön opiskelijoita, joilla ei ole ollut aiempaa kokemusta sosiaalityöstä. Tämä on työllistänyt kelpoisuusehdot täyttäviä vakituisia sosiaalityöntekijöitä, koska sijaiset ovat luonnollisesti tarvinneet enemmän ohjaamista ja tukea. Lisäksi alkuvuoteen 2021 asti Ranuan kunnassa on ollut sellainen käsitys, että lastensuojelun vastuusosiaalityöntekijänä, tai lastensuojeluilmoitusten vastuukäsittelijänä ei voi toimia sosiaalityöntekijä, jolla ei ole sosiaalihuollon ammattihenkilöstä annetun lain 7§:n mukaista pätevyyttä. Näin ollen kaikki lastensuojelun vastuusosiaalityöntekijän tehtävät sekä lastensuojeluilmoitusten käsittelyn vastuu on ollut 1-2 vakituisella sosiaalityöntekijällä (kelpoisuusehdot täyttävien sosiaalityöntekijöiden määrä on vaihdellut seuranta-aikana yhdestä kahteen). Tilanne helpottui keväällä 2021, kun sosiaalitoimessa muutettiin sijaispätevien sosiaalityöntekijöiden työnkuvaa siten, että hekin ovat toimineet vastuusosiaalityöntekijöinä lastensuojelun avohuollon asiakkuuksissa sekä lastensuojeluilmoitusten käsittelyissä ja palvelutarpeen arvioinneissa.

Sosiaalityöntekijät ovat joutuneet priorisoimaan työtehtäviä kiireellisyysarvion perusteella, vaikka se on tarkoittanut välillä palvelutarpeen arviointien osalta määräaikojen ylityksiä niin aloittamisen kuin valmistumisenkin suhteen. Lastensuojeluilmoitusten ja yhteydenottojen osalta on aina arvioitu heti kiireellisten toimenpiteiden ja kiireellisen käsittelyn tarve. Silloin, kun varsinaista asian käsittelyn aloittamista on jouduttu lykkäämään, on viranhaltija arvioinut kyseessä olevan sellainen tilanne, jossa ilmoituksen käsittelyn viivästyminen ei ole vaarantanut asiakkaan tilannetta. Myös silloin, kun arvioinnin valmistuminen on viivästynyt, on viranhaltija huolehtinut, että asiakas on saanut tarvitsemansa palvelut, vaikka arvioinnista tehtävä asiakirja ei olekaan valmistunut määräajassa.

Kunnan toimenpiteet määrärajoissa pysymiseksi:

- Vuonna 2020 sosiaalityöntekijän virka (joka oli perustettu vuonna 2019 kuormituksen helpottamiseksi) muutettiin sosiaaliohjaajan viraksi. Tämän jälkeen virka saatiin täytettyä. Sosiaalityöntekijöiltä vähennettiin työtehtäviä siltä osin, kuin niitä pystyttiin siirtämään sosiaaliohjaajan hoidettaviksi. Näin ollen sosiaalityöntekijät ovat pystyneet enemmän keskittymään lastensuojelun tehtäviin. Viranmuutoksen jälkeen virat on pääsääntöisesti saatu täytettyä, mutta niissä on ollut vaihtuvuutta. Lisäksi siihen mennessä kertynyt sosiaalityön kuormitus on heijastunut vielä pitkään työmäärään, mitä ei tarkalleen osattu ennustaa.
- Sosiaalityöntekijä-yksilövalmentajan virka on muutettu kokoaikaiseksi sosiaalityöntekijän viraksi vuonna 2020. Yksilövalmentajan tehtävät siirrettiin kokonaan toiseen toimeen.
- Kunta on aktiivisesti hakenut virkoihin työntekijöitä työntekijöiden irtisanouduttua tai jäädessä virkavapaalle. Vaihtuvuus sosiaalityöntekijöiden viroissa on ollut kohtalaisen runsasta. Kelpoisuusehdot täyttäviä sosiaalityöntekijöitä on ollut vaikea saada, joten virkoja on täytetty niin kutsutuilla sijaispätevilla sosiaalityön opiskelijoilla.
- Sosiaalityöntekijöiden sitoutumista virkoihin on pyritty lisäämään vakituisille sosiaalityöntekijöille maksetuilla henkilökohtaisilla lisillä.
- Keväällä 2021 myös niille sosiaalityöntekijöille, jotka eivät täytä kelpoisuusehtoja, on sisällytetty työtehtäviin lastensuojelun vastuusosiaalityöntekijän tehtäviä ja lastensuojeluilmoitusten käsittelyä sekä palvelutarpeen arviointia niiltä osin, kuin se on lain mukaan mahdollista (ei sijaishuoltoa, tai rajoitustoimista päättämistä). Myös perusturvajohtaja osallistuu yksittäisiin lastensuojelun asiakastapausten hoitoon ja palvelutarvearvioiden tekemiseen.

Omavalvontasuunnitelma

Aluehallintovirasto pyysi selvitystä siitä, miten kunta on omavalvontasuunnitelmassa huomionnut lastensuojelun käsittelyaikojen lakisääteisyys ja miten omavalvontasuunnitelma on toteutunut näiltä osin. Ranuan kunnan lapsiperheiden palveluiden ja lastensuojelun omavalvontasuunnitelmassa (liite 2, s. 7) todetaan, että henkilöstö tuo tietoa havaitsemistaan epäkohdista, laatupoikkeamista ja riskeistä suoraan esimiehelleen. Epäkohta, laatu-poikkeama ja riski käsitellään tarvittaessa palvelusektorin koko henkilöstön kanssa, perusturvan osastopalaverissa ja/tai hyvinvointilautakunnassa. Sosiaalihuollon työntekijöillä on sosiaalihuoltolain 1301/2014 § 48 mukainen ilmoitusvelvollisuus (kunta ja/tai Avi), mikäli he havaitsevat epäkohdan asiakkaiden palveluiden toteutumisessa. Esimiehellä on velvollisuus vastata tähän ilmoitukseen kirjallisesti ja asia viedään myös hyvinvointilautakunnan tietoon.

Omavalvontasuunnitelmassa (s.16) todetaan myös, että henkilöstön voimavarojen riittävyttä seurataan mm. henkilöstön kanssa käytävillä vuosittaisilla kehityskeskusteluilla, lakisääteisissä määrärajoissa pysymisen seurannalla ja asiakasmäärä per työntekijä seurannalla. Henkilöstö arvioi oman työajan riittävyttä suhteessa työmäärään.

Työntekijät ovat tuoneet perusturvajohtajalle tietoa resurssien riittävydestä ja haasteista määräajoissa pysymisessä. Asiakastietojärjestelmästä on seurattu määräajoissa pysymistä ja ylityksiä on tiedetty olevan. Määräaikojen ylityksistä on jatkuvasti tiedotettu hallintojohtajaa, kunnanjohtajaa sekä hyvinvointilautakuntaa. Sosiaalityöntekijät ovat vuonna 2019 tehneet sosiaalihuoltolain 48 §:n mukaisen epäkohtailmoituksen, mutta eivät enää tämän jälkeen. Epäkohtaa on kuitenkin käsitelty tiimipalavereissa.

Ranualla 23.9.2021

Tea Romppainen
Vs. perusturvajohtaja

Liitteet:

Asiakastietojärjestelmän raportti lastensuojelun käsittelyajoista ajalta 1.10.2020-31.3.2021

Lapsiperheiden palveluiden ja lastensuojelun omavalvontasuunnitelma 2020-